

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Кафедра практичної психології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан педагогічного факультету
Олефіренко Т.О.
(підпис)
«21» *серпень* 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

«Гендерна психологія»

освітнього рівня бакалавр
(назва освітнього рівня)

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 053 Психологія
(код і назва спеціальності)

ОПП Практична психологія

Шифр за навчальним планом ВВ2.2.05

Київ 2022

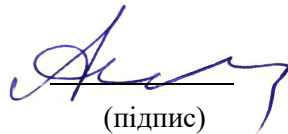
Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Гендерна психологія», затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова

Розробник програми: *Боброва Л. Г.* канд. психолог. наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри практичної психології

«30» серпня 2022 року, протокол № 2

Завідувач кафедри

(підпис)

Митник О.Я.

I. Опис дисципліни

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю	
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3		<i>Методи навчання</i> Групова дискусія, опитування, результатів діяльності, тестування	
Спеціальність 053 Психологія	Загальна кількість годин - 90			
Освітній рівень бакалавр	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>		
	Лекції:			
	<i>18</i>	<i>10</i>		
Статус дисципліни варіативна	Семінарські (практичні) заняття:			
	<i>16</i>	<i>4</i>		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 3-й курс	Лабораторні заняття:			<i>Форми поточного контролю</i> Модульні контрольні роботи
	-	-		
Семестр: 5	Індивідуальна робота:			
	-	-		
Тижневе навантаження (2год.) - аудиторне: год. - самостійна робота: 10 год.	<i>56</i>	<i>76</i>	<i>Форма підсумкового контролю</i> Залік	
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:			
Мова навчання – українська	<i>1/2</i>	<i>1/8</i>		

Предмет вивчення навчальної дисципліни: сучасні психологічні підходи до гендерних проблем.

Міждисциплінарні зв'язки з курсами «Соціальна психологія», «Вікова психологія», «Психологія особистості»

Мета і завдання навчальної дисципліни: ознайомлення студентів з основними напрямками досліджень гендерних аспектів різноманітних явищ соціально-психологічного характеру, диференційним аналізом проблем гендерних відмінностей, гендерної ідентичності та гендерних стереотипів.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
	<p>ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання</p> <p>ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань</p> <p>ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги</p> <p>ПРН15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку</p>	<p>ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій</p> <p>ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психо-профілактичну діяльність відповідно до запиту</p>

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1	Модуль 1.Методологічні основи гендерної психології										
1.1	Тема 1. Вступ до гендерної психології		2	2							

1.2	Тема 2. Історія розвитку гендерної психології		4	2		20		2	1		15
	Разом за змістовим модулем 1		6	4		20		3	2		25
2	Модуль 2. Соціально-психологічні основи дослідження гендерної ідентичності										
2.1	Тема 1. Біологічні аспекти статевої диференціації		2	2		10		1	1		5
2.2	Тема 2. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності		2	2		10		1			
	Разом за змістовим модулем 2		4	4		20		5	2		26
3	Модуль 3. Соціально-психологічні особливості гендерної соціалізації і гендерних стереотипів										
3.1	Тема 1. Загальні проблеми гендерної соціалізації		2	2		4		1	2		10
3.2	Тема 2. Соціально-психологічна феноменологія гендерних стереотипів		2	2		4					5
3.3	Тема 3. Гендерні особливості самоактуалізації особистості		2	2		4					5
3.4	Тема 4. Гендерні особливості шлюбно-сімейних стосунків		2	2		4		1			5
	Разом за змістовим модулем 3		8	8		16		2			25
Разом:			18	16		56		10	4		76

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
	<p>Модуль 1 Методологічні основи гендерної психології</p> <p>Тема 1. Вступ до гендерної психології (офлайн в аудиторії)</p> <p>1. <i>Предмет, мета і завдання гендерної психології.</i> Гендерна психологія як галузь психологічного знання. Розділи психологічної науки, що визначили структуру гендерної психології: диференційна психологія та психологія розвитку. Структура гендерної психології: розділ психології статевих відмінностей та розділ гендерної соціалізації.</p> <p>2. <i>Гендер як соціально-психологічна категорія.</i> Порівняльний аналіз підходів до визначення гендеру в зарубіжній та вітчизняній психології.</p> <p>3. <i>Стать і гендер: відмінності та співвідношення понять</i> Характеристика категорії „стать” як складної багаторівневої системи. Співвідношення статі та гендеру: біологічного та соціального</p> <p style="text-align: center;"><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>1. Абубикирова Н.И. Что такое «гендер»? // <i>Общественные науки и современность.</i> – 1996. - №6. – С. 123-125.</p> <p>2. Берн Ш.М. <i>Гендерная психология.</i> - СПб.: Нева, 2001. – 320 с.</p> <p>3. Ильин Е.П. <i>Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины.</i> – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.</p> <p>4. Клецина И.С. <i>Теоретические проблемы гендерной психологии // Мир психологии.</i> – 2001. - №4. - С. 162-с.</p> <p>Тема 2. Історія розвитку гендерної психології (офлайн в аудиторії)</p> <p>1. <i>Роль фемінізму в становленні та розвитку гендерної теорії.</i> Основні напрямки сучасного фемінізму: ліберальний, соціалістичний, радикальний, постмодернізм, постструктуралізм</p> <p>2. <i>Передумови розвитку гендерної проблематики в психології. Основні етапи розвитку гендерної теорії: різні підходи.</i></p> <p>3. <i>Гендерні дослідження в зарубіжній психології.</i> Основні парадигми гендерних досліджень у зарубіжній психології, їх порівняльний аналіз.</p> <p>4. <i>Гендерні дослідження у вітчизняній психології. Перспективи.</i> Основні напрямки гендерних досліджень у вітчизняній психології: 1) психологія статевих відмінностей; 2) дослідження жіночої психології; 3) соціально-конструктивний напрямок.</p> <p style="text-align: center;"><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>1. <i>Антология гендерной теории. (Сост. Е.И. Гапова, А.Р. Усманова) – Минск: Пропилеи. – 2000. – 384 с.</i></p> <p>2. <i>Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. –</i></p>		6

К.: „Академія”, 2004. – 308с.

3. Ениколопов С.Н., Дворянчиков Н.В. Концепции и перспективы исследования пола в клинической психологии // Психологический журнал. – 2001. - № 3. - С. 100-115.

Модуль 2. Соціально-психологічні основи дослідження гендерної ідентичності

Тема 1. Біологічні аспекти статевої диференціації (офлайн в аудиторії)

1. Біологічні механізми статевої диференціації.

Початок процесу статевої диференціації: формування гонадної, гаметної, гормональної статі. Внутрішня та зовнішня морфологічна стать. Етапи та компоненти статевої диференціації за Є.П. Ільїним.

2. Біологічне призначення статі.

Концепції доцільності двох статей: дарвінізм (кінець ХІХ ст.), соціальний дарвінізм (ХХ ст.). Концепція В.А. Геодакяна: альтернативні напрямки еволюційного процесу: консервативний, який реалізує жінка, та прогресивний, який реалізує чоловік. Теорія функціоналізму (взаємодоповнення двох статей): характеристика інструментальної ролі чоловіка та експресивної ролі жінки.

3. Стать і функціональна асиметрія головного мозку.

Особливості функціональної асиметрії у чоловіків та жінок: вираженість, вплив гормонів. Діагностика функціональної асиметрії – оцінка ведучої півкулі. Функції лівої півкулі (аналіз просторових ознак, образне мислення, формування негативних емоцій) та правої півкулі (аналіз часу, аналіз абстрактних ознак, знаково-логічне мислення, формування позитивних емоцій, успішність виконання вербальної діяльності).

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Абраменкова В.В. Половая дифференциация и межличностные отношения в детской группе // Вопросы психологии. – 1987. - № 5. – С. 70-78.

2. Виноградова Т.В., Селенов В.В. Сравнительное исследование познавательных процессов у мужчин и женщин: роль биологических и социальных факторов // Вопросы психологии. – 1993. - №2. - С.63-71.

3. Ениколопов С.Н., Дворянчиков Н.В. Концепции и перспективы исследования пола в клинической психологии // Психологический журнал 2001. - № 3. - С. 100-115.

4. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.

Тема 2. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності (офлайн в аудиторії)

1. Проблема особистісної ідентичності в сучасному психоаналізі,

інтерактивній та когнітивній психології.

2. Гендерна ідентичність: характеристика поняття.

Підходи зарубіжних та вітчизняних дослідників. Гендерна ідентичність, статево-рольова ідентичність, психологічна стать особистості: співвідношення понять. Значення статевої ідентифікації та статевої самосвідомості.

3. Етапи формування гендерної ідентичності.

Підходи у вітчизняній психології – виділення 2х періодів у формуванні статевої ідентичності: 1) від виникнення хромосомної статі до гонадної; 2) від моменту народження людини до формування статевої ідентичності. Концепція формування статевої (гендерної) ідентичності І. Кона. Вікові етапи та їхня характеристика. Підхід до визначення етапів когнітивного та гендерного розвитку дитини Т. Говорун, О. Кікінежди

3. Характеристика типів гендерної ідентичності.

Маскулінність. Моделі маскулінності: домінантна та маргіналізована. Фемінність. Феміністські дослідження. Фактори, які впливають на динаміку маскулінності та фемінності. Проблема гіпергендерності як ознаки стаетовитипової чоловічої чи жіночої поведінки. Стаетовитипізовані характеристики чоловіків і жінок. Гіпермаскулінні чоловіки. Гіперфемінні жінки. Андрогінність як поєднання в людині фемінних та маскулінний рис незалежно від статі. Концепція андрогінії С. Бем. Переваги та недоліки андрогінного типу гендерної ідентичності

4.

Рекомендовані інформаційні джерела:

- 1. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблемы усвоения ролей мужчиной и женщиной // Вопросы психологии. – 1991. - №4. – С. 74-82.*
- 2. Визгина А.В., Пантилеев С.Р. Проявление личностных особенностей в самоописаниях мужчин и женщин // Вопросы психологии. – 2001. - №3. - С. 91-100.*
- 3. Говорун Т.В., Кікінежди О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – 308с.*
- 4. Романов И.В. Особенности половой идентичности подростков // Вопросы психологии. – 1997. - №4. - С. 39- 47.*
- 5. Саламова Д.С., Ениколопов С.М. Проективная методика исследования полоролевой идентичности «Фигура-позаодежда» // Журнал практического психолога. – 2000. - №10-11. – С. 12-19.*
- 6. Соколова Е.Т., Бурлакова Н.С. К обоснованию клиникопсихологического изучения расстройства гендерной идентичности // Вопросы психологии. – 2001. - №6. – С. 3-16.*
- 7. Ткалич М.Г. Гендерна ідентичність особистості та проблеми професійного стресу // Синдром „професійного вигорання” та професійна кар’єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти. / За наук. ред С. Д. Масименка та ін. – К.: Міленіум, 2004. –*

С. 80-91.

Модуль 3. Соціально-психологічні особливості гендерної соціалізації і гендерних стереотипів

Тема 1. Загальні проблеми гендерної соціалізації (офлайн в аудиторії)

1. Характеристика поняття „гендерна соціалізація”.

Гендерна соціалізація як процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування й призначення.

Основні інститути гендерної соціалізації: сім'я, школа, середовище однолітків, література, ЗМІ, іграшки, мова.

2. Роль батьків у вихованні дитини.

Розкриття різних підходів до аналізу феномена батьківства. Аналіз гендерних ролей традиційної та егалітарної сім'ї.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Субботский Е.В. *Детство в условиях разных культур // Вопросы психологии.* – 1979. - № 6. – С. 142-151.
2. *Основи теорії гендеру.* – К.: „К.І.С.”, 2004. – 536 с.
3. Ефимкина Р.П. *Пробуждение спящей красавицы. Психологическая инициация женщины в волшебных сказках.* СПб.: Речь, 2006. – 263 с.
4. Грошев И.В. *Гендерные образы рекламы // Вопросы психологии.* – 2000. - №6. - С. 38-49

Тема 2. Соціально-психологічна феноменологія гендерних стереотипів (офлайн в аудиторії)

1. Характеристика гендерного стереотипу як соціальнопсихологічного феномену.

Гендерний стереотип і гендерна роль – відмінності понять.

Групи гендерних стереотипів: 1) стереотипи маскуліності/фемінності; 2) стереотипи змісту праці чоловіків і жінок; 3) стереотипи, які пов'язані з закріпленням сімейних і професійних ролей чоловіків і жінок; 4) стереотипи, які пов'язані з привабливістю, критеріями оцінки зовнішності чоловіків і жінок. Гендерні стереотипи в мові та ЗМІ. Чоловічі та жіночі образи у ЗМІ.

2. Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування.

Значення спілкування для чоловіків і жінок. Гендерні особливості соціальної перцепції та міжособистісної комунікації.

Коло спілкування у чоловіків і жінок: віковий, професійний аспекти. Вплив стереотипів і установок на перцепцію й передачу інформації в процесі спілкування.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полоролевых стереотипов // Вопросы психологии. 1987. - №2. - С. 152-157.
2. Агеев В.С. Психологические исследования социальных стереотипов // Вопросы психологии. - 1986. - №1. - С. 95-101.
3. Агеев В.С. Влияние факторов культуры на восприятие и оценку человека человеком // Вопросы психологии. – 1985. - №3. - С. 135-140.
4. Митина О.В., Петренко В.Ф. Кросскультурное исследование стереотипов женского поведения // Вопросы психологии. – 2000. - №1. – С. 68-85.

Тема 3. Гендерні особливості самоактуалізації особистості (офлайн в аудиторії)

1. Самоактуалізація особистості як соціальнопсихологічний феномен.

Аналіз самоактуалізації особистості як соціально-психологічного явища. Порівняльний аналіз підходів до розуміння сутності поняття «самоактуалізація» у зарубіжній та вітчизняній психології. Особливості самоактуалізації особистості в різних сферах.

2. Гендер як соціально-психологічна детермінанта самоактуалізації особистості.

Відмінності в процесі соціалізації хлопців і дівчат – вплив на подальші можливості самоактуалізації. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Балл Г.А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. – К.: Ровесник – 1993. – 32 с.
2. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.1. – К.: Основи, 1994. – 390 с.
3. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.2. – К.: Основи, 1995. – 392 с.
4. Зобов Р.А., Келасьев В.Н. Самореализация человека: введение в человекознание. – СПб.: СПбГУ, 2001. – 280с.
5. Гаврикова Н. Гендерный конфликт: дискриминация женщин на рабочем месте // Социальный конфликт. – 2001. – №2. - С. 52-65.
6. Жилкин Д.С., Чекалина А.А. Влияние гендера на самореализацию женщин // Журнал прикладной психологии. – 2003. - №2. - С. 2-8.
7. Лавриненко Н.В. Женщина: самореализация в семье и обществе (Гендерный аспект). – К.: ВИПОЛ, 1999. – 172 с.
8. Попова Л.В. Гендерные аспекты самореализации личности. Учебное пособие к спецсеминару. – М.: Издво «Прометей», 1996. – 42 с.

Тема 4. Гендерні особливості шлюбно-сімейних стосунків (офлайн

	<p>в аудиторії)</p> <p>1. <i>Гендерні особливості уявлень про шлюб.</i> Основні особливості уявлень про майбутніх чоловіка й дружину: стереотипність, роль батьків, орієнтація на якості своєї статі. Основні мотиви шлюбу.</p> <p>2. <i>Потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі.</i> Гендерні відмінності в ієрархії потреб: більша значущість сексуального задоволення у чоловіків, позитивної атмосфери в сім'ї у жінок. Задоволеність шлюбом: більша задоволеність чоловіків. Причини меншої задоволеності шлюбом жінки: 1) труднощі в реалізації сімейних і професійних потреб одночасно; 2) особистісні риси, характер; 3) погані стосунки з чоловіком і дітьми; 4) дефіцит часу. Залежність задоволеності шлюбом від ряду факторів: вік, стаж шлюбу, народження та кількість дітей, рівень фемінності, маскулінності.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблемы усвоения ролей мужчиной и женщиной // Вопросы психологии. – 1991. - №4. – С. 74-82. 2. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с. 3. Келли Г. Основы современной сексологии. – СПб.: Питер, 2000. – 896 с. 4. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.1. – К.: Основи, 1994. – 390 с. 		
--	--	--	--

4.2. Плани семінарських занять (онлайн, google meet)

Семінарське заняття № 1

Тема 1. Вступ до гендерної психології

1. Предмет, мета і завдання гендерної психології.
2. Гендер як соціально-психологічна категорія.

Основні поняття: гендер, стать, гендерна психологія.

Практичне завдання:

1. Проаналізувати зміст статті Б. Франсіз „Гендер – соціальний конструкт чи біологічний імператив?“ // Практикум по гендерной психологии. СПб.: Питер, 2003. –С. 35-45.
2. Представити свій гендерний образ (письмово).

Питання для самоконтролю:

1. Що є предметом гендерної психології?

2. Яке коло проблем вивчає гендерна психологія?
3. Які існують відмінності між поняттями „стать” та «гендер»?
4. Гендер – це соціальний конструкт чи біологічний імператив?

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Абубикірова Н.И. Что такое «гендер»? // Общественные науки и современность. – 1996. - №6. – С. 123-125.
2. Антология гендерной теории. (Сост. Е.И. Гапова, А.Р. Усманова) – Минск: Прописи. – 2000. – 384 с.
3. Берн Ш.М. Гендерная психология. - СПб.: Нева, 2001. – 320 с.
4. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
5. Клецина И.С. Теоретические проблемы гендерной психологии // Мир психологии. – 2001. - №4. - С. 162- 179.

Семінарське заняття № 2

Тема 2. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності

1. Гендерна диференціація і формування гендерної ідентичності.
2. Характеристика фемінності.
3. Парадигми маскулінності, чоловічі дослідження.
4. Психологічні теорії гендерної диференціації
5. Стадії статевої ідентичності за Шоном Берном.
6. Ознаки порушення статевої ідентифікації у дитячі роки (до настання статевої зрілості)
7. Методи діагностики гендерної ідентичності.

Основні поняття: особистісна ідентичність, гендерна ідентичність, статево-рольова ідентичність, гендерна диференціація, фемінність, маскулінність, андрогінність.

Практичне завдання:

1. Заповнити опитувальники „Хто Я” та „Я – жінка/чоловік”.
2. Визначити особливості психологічної статі особистості за допомогою методики О.Г. Лопухової.
4. Написати власну гендерну автобіографію. Спиратися на питання: 1) Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – С. 21; 2) Практикум по гендерной психологии. СПб.: Питер, 2003. – С. 174-175.

Рекомендовані інформаційні джерела

Література:

1. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблемы усвоения ролей мужчиной и женщиной // Вопросы психологии. – 1991. - №4. – С. 74-82.

2. Визгина А.В., Пантилеев С.Р. Проявление личностных особенностей в самоописаниях мужчин и женщин // Вопросы психологии. – 2001. - №3. - С. 91-100.

3. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – 308с. 4. Ениколопов С.Н., Дворянчиков Н.В. Концепции и перспективы исследования пола в клинической психологии // Психологический журнал. – 2001. - № 3. - С. 100-115.

Семінарське заняття № 3

Тема 3 Загальні проблеми гендерної соціалізації

1. Аналіз теорій статевої ролі соціалізації в сучасній західній психології.
2. Позасімейні джерела гендерно-рольової соціалізації.
3. Кроскультурні дослідження гендеру.
4. Методи дослідження механізмів гендерної соціалізації.

Основні поняття: соціалізація, гендерна соціалізація, інститут соціалізації, диференційна соціалізація, механізми гендерної соціалізації

Практичне завдання:

1. Проаналізувати зміст статті А. Дворкін „Геноцид чи китайське бинтування ніг”. // Антологія гендерної теорії. Мінск: Пропілеї. – 2000. –С. 7-28
2. Проаналізувати існуючі образи чоловіків та жінок в сучасних українських ЗМІ та відповісти на питання: які образи чоловіків та жінок переважають у сучасних українських ЗМІ? Наведіть конкретні приклади (із реклами, літератури, статей, газетних оголошень, фільмів та ін.).
3. Тест „Орієнтація на традиційні чи егалітарні стосунки”

Питання для самоконтролю:

1. Як визначається гендерна соціалізація?
2. Що відноситься до джерел гендерної соціалізації?
3. Якою є роль батьків у формуванні особистості дитини?
4. Які існують механізми гендерної соціалізації?
5. Яким чином процес гендерної соціалізації відрізняється у різних культурах?

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полоролевых стереотипов // Вопросы психологии – 1987. - №2. - С. 152-157.
2. Берн Ш.М. Гендерная психология. СПб.: Нева, 2001. – 320 с.
3. Бондаренко Л.Ю. Мир, в котором мы живем. Рольевые сходства и различия между российскими и американскими женщинами // Общественные науки и современность. – 1997. - №3. - С. - 59-72.

4. Грошев И.В. Полорольевые стереотипы в рекламе // Психологический журнал. – 1998. - №3. - С. 112-119. 6. Грошев И.В. Гендерная невербальная коммуникация в рекламе // Социологические исследования 1999. - №4. - С. 71-77

Семінарське заняття № 4

Тема 4 Соціально-психологічна феноменологія гендерних стереотипів.

1. Поняття про гендерні ролі, сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей.
2. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями. Моделі поведінки жінки. Моделі поведінки чоловіка.
3. Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування.

Основні поняття: гендерна роль, стереотип, гендерний стереотип, сексизм.

Практичне завдання:

1. Аналіз проявів сексизму у дитячій літературі (письмово). // Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія. – К.: „Академія”, 2004. –С. 52.
2. Дослідження вікових особливостей гендерних стереотипів (письмово). // Практикум по гендерной психологии. СПб.: Питер, 2003. – С. 155 – 159.
3. Вправа „Ціна стереотипу” – аналіз вигод та втрат для чоловіків і жінок в існуванні різних стереотипних уявлень.
4. Скласти рекламне повідомлення чи оголошення, яке б не містило гендерних стереотипів.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке гендерна роль?
2. Що таке сексизм?
3. Чи існує проблема сексизму щодо чоловічих та жіночих ролей в Україні?
4. Що таке традиційна жіноча та чоловіча роль?
5. Які існують відмінності у моделях поведінки чоловіка і жінки?
6. Яким чином гендерні стереотипи впливають на між особистісне спілкування?

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полорольевых стереотипов // Вопросы психологии. 1987. - №2. - С. 152-157.
2. Агеев В.С. Психологические исследования социальных стереотипов // Вопросы психологии. - 1986. - №1. - С. 95-101.
3. Агеев В.С. Влияние факторов культуры на восприятие и оценку человека человеком // Вопросы психологии. – 1985. - №3. - С. 135-140.
4. Гаврикова Н. Гендерный конфликт: дискриминация женщин на рабочем месте // Социальный конфликт. – 2001. – №2. - С. 52-65.
5. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – 308с.

6. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с. 7. Митина О.В., Петренко В.Ф. Кросскультурное исследование стереотипов женского поведения // Вопросы психологии. – 2000. - №1. – С. 68-85.

Семінарське заняття № 5

Тема 5. Гендерні особливості самоактуалізації особистості

1. Проблема самоактуалізації у зарубіжній та вітчизняній психології.
2. Гендерні стереотипи в процесі самоактуалізації особистості.
3. Соціально-психологічні проблеми самоактуалізації жінки

Основні поняття: самоактуалізація особистості, професійний розвиток особистості, детермінанти самоактуалізації особистості.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке самоактуалізація особистості?
2. Як саме гендерні стереотипи впливають на можливості самоактуалізації особистості?
3. Які існують проблеми у професійній самоактуалізації чоловіків та жінок?

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Балл Г.А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. – К.: Ровесник – 1993. – 32 с.
2. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.1. – К.: Основи, 1994. – 390 с.
3. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.2. – К.: Основи, 1995. – 392 с.
4. Зобов Р.А., Келасьев В.Н. Самореализация человека: введение в человековедение. – СПб.: СПбГУ, 2001. – 280с.
5. Гаврикова Н. Гендерный конфликт: дискриминация женщин на рабочем месте // Социальный конфликт. – 2001. – №2. - С. 52-65.
6. Жилкин Д.С., Чекалина А.А. Влияние гендера на самореализацию женщин // Журнал прикладной психологии. – 2003. - №2. - С. 2-8.
7. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: брачно-семейные отношения. СПб.:Изд-во С.-Петербур. ун-та., 2000. – 292 с.

4.3. Організація самостійної роботи студентів

1. Аналіз літературних джерел з теми дослідження та написання конспектів.
2. Розробка блоку методик для вивчення обраної теми.
3. Написання рефератів.
4. Розв'язання психологічних задач.

Тематика рефератів

1. Внесок психоаналізу у розвиток теорії гендеру.
2. Роль фемінізму в становленні і розвитку гендерної теорії.
3. Історія розвитку гендерної теорії у вітчизняній психології.

4. Психологія статі та гендерна психологія: спільне та відмінне.
5. Етапи розвитку гендерної ідентичності в онтогенезі людини.
6. Статус та соціальні функції статей в українському фольклорі.
- 7.. Синдром домогосподарки та його вплив на психологію жінки.
8. Психологічна ініціація жінки та чоловіка у міфах та казках.
9. Порівняльний аналіз „чоловічої” та „жіночої” літератури.
10. Кар’єрне просування жінок та чоловіків у життєвому циклі.
11. Дискримінаційні тенденції в комерційній рекламі: гендерний аспект.
12. Найпрестижніші професії і гендер.
13. Спільне та відмінне в психологічних та феміністичних підходах до конструювання гендеру
14. Чоловічі та жіночі професії – стереотипи чи об’єктивна необхідність?
15. Гендерний аналіз проблеми самореалізації в професійній діяльності.
16. Чоловічий супровід вагітності жінки.
17. Образ жінки та чоловіка в релігіях світу.

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Модульна контрольна робота № 1

1. Сукупність морфологічних, фізіологічних та генетичних особливостей, які забезпечують розмноження організму, – це:
 - а) стать генетична
 - б) стать хромосомна
 - в) стать біологічна
 - г) стать соціальна

2. Поняття «гендер» у психології це:
 - а) термін для позначення статі людини в соціальних науках;
 - б) статева роль людини;
 - в) соціокультурний конструкт, що описує людину з погляду прояву в соціальній взаємодії маскуліних/фемінінних якостей;

3. Автором, який впровадив поняття «гендер», є:
 - а) С.Бем;
 - б) Р.Столлер;
 - в) К.Юнг.

3. Суб’єктивне осмислення, переживання статевої ролі, своєрідна єдність статевого самоусвідомлення та поведінки – це:
 - а) статева ідентичність
 - б) статева належність
 - в) статево виховання
 - г) статева просвіта

4. Хто є автором класифікації ідентичностей людини (статева, етнічна, професійна, політична, ідентичність членства):

- а) Е.Фромм;
- б) Ч.Гордон;
- в) І.Кон.

5. Маскулінність – це:

- а) сукупність психічних і поведінкових ознак, що відрізняють чоловіка від жінки;
- б) нормативні уявлення про якості, властиві чоловічій поведінці;
- в) характеристика грубої поведінки чоловіка або жінки;

6. Характеристики, пов'язані з жіночою статтю або характерні форми поведінки, очікувані від жінки в даному суспільстві:

- а) фемінність;
- б) пасивність;
- в) емоційність;
- г) відданість материнству.

7. Андрогінія – це:

- а) розлад гендерної ідентичності;
- б) поєднання в особистості чоловічих і жіночих якостей;
- в) психічний гермафродитизм;
- г) гендерно невизначена особистість.

8. Гендерна роль – це:

- а) сукупність суспільних норм та стереотипів, що визначає приналежність людини до тієї чи іншої статі;
- б) гендерна поведінка у вигляді манер, одягу, жестів, мовлення;
- в) усі відповіді вірні

9. Заповніть пропуски у таблиці. Шон Берн виділяє 4 стадії статевої ідентичності:

№	Назва стадії	Зміст
1.	Гендерна ідентифікація	Віднесення дитиною себе до тієї чи іншої статі
2.	Гендерна константність	?
3	?	Бажання бути найкращим хлопчиком чи найкращою дівчинкою
4	Гендерна саморегуляція	?

10. Вкажіть відомі Вам ознаки порушення статевої ідентифікації у дитячі роки (до статевої зрілості)

№	Ознаки порушення
1.	
2.	
3.	

11. Гендерна соціалізація визначається як:

- а) процес формування змін у формах поведінки чоловіка й жінки;
- б) процес формування чоловічої або жіночої ідентичності у відповідності із прийнятими в суспільстві культурними нормами;
- в) процес формування маскулінних і фемінінних якостей у дітей і підлітків;
- г) спосіб адаптації чоловіків і жінок до змін середовища.

12.Що не відноситься до агентів гендерної соціалізації:

- а) ігри/іграшки;
- б) заклади освіти; ,
- в) дитяча література;
- г) природа.

13. Гендерні стереотипи – це:

- а) різновид соціальних стереотипів щодо поведінки чоловіків і жінок;
- б) стійкі, історично мінливі соціальні уявлення про відмінності чоловіків і жінок;
- в) особливості сприйняття, властиві чоловікам або жінкам;
- г) жорстко фіксовані схеми чоловічого або жіночої поведінки.

14. Існуючі між країнами відмінності в змісті гендерних стереотипів про жінок у більшій мірі визначаються:

- а) соціально-економічним статусом країни;
- б) особливостями будови мови;
- в) особливостями віросповідання;
- г) усіма перерахованими факторами.

15. Яке з суджень є прикладом гендерного стереотипу:

- а) чоловік і жінка в рівній мірі можуть проявляти емоції;
- б) головне призначення жінки – народжувати і виховувати дітей, а чоловіка – заробляти і захищати;
- в) жінка і чоловік можуть вільно обирати шлях для власної самореалізації;
- г) всі люди незалежно від статі мають право на участь у політичному житті.

16. Відзначте правильні (+) і неправильні (-) твердження:

№	Твердження	
1.	Жінки більш альтруїстичні, співчутливі, завжди орієнтовані на надання допомоги, опікувальну діяльність	
2.	Статистика злочинів, скоєних чоловіками і жінками, засвідчує, що прояви фізичної агресії у сильної статі набагато частіші	
3.	У спілкуванні жінки більше орієнтовані на передачу ставлення до події, а чоловіки - на саму подію.	
4.	Жінки емоційніші, вразливіші від чоловіків, мають слабшу нервову систему	
5.	Тільки окремі жінки здатні виконувати провідні ролі у підприємстві, виробництві, політиці. Чоловіки краще справляються з керівними посадами і більше розуміються в науці, політиці й економіці	

17.Опишіть відомі вам психологічні відмінності між чоловіками і жінками.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Питання до заліку

1. Предмет, мета і завдання гендерної психології.
2. Гендер як соціально-психологічна категорія.
3. Стать і гендер: відмінності та співвідношення понять.
4. Класифікація гендерних теорій.
5. Роль фемінізму в становленні та розвитку гендерної теорії
6. Передумови розвитку гендерної проблематики в психології. Основні етапи розвитку гендерної теорії
7. Гендерні дослідження в зарубіжній психології
8. Гендерні дослідження у вітчизняній психології.
9. Біологічні механізми статевої диференціації.
10. Статеві відмінності у фізіології та нервових процесах
11. Стать і функціональна асиметрія головного мозку
12. Дослідження пізнавальних процесів і здібностей у чоловіків і жінок: роль біологічних і соціальних факторів.
13. Загальна характеристика соціально-психологічних відмінностей між чоловіком і жінкою.
14. Проблема особистісної ідентичності в сучасному психоаналізі, інтерактивній та когнітивній психології.
15. Гендерна ідентичність: характеристика поняття.
16. Психологічні теорії гендерної диференціації.
17. Етапи формування гендерної ідентичності.
18. Характеристика типів гендерної ідентичності
19. Порівняльний аналіз видів гендерної ідентичності
20. Аналіз теорій статевої соціалізації в сучасній західній психології.
21. Гендерна диференціація і формування гендерної ідентичності.
22. Характеристика маскуліності та фемінності.
23. Поняття про андрогінність.
24. Когнітивні та емоційні аспекти гендерних установок та ідентичності у різні вікові періоди.
25. Зв'язок жіночої та чоловічої сексуальності з гендерною ідентичністю.
26. Методи діагностики гендерної ідентичності.
27. Характеристика поняття „гендерна соціалізація”.
28. Основні інститути гендерної соціалізації.
29. Роль батьків у вихованні дитини.
30. Позасімейні джерела гендерно-рольової соціалізації.
31. Гендерні аспекти дослідження впливу ЗМІ на формування особистості.
32. Методи дослідження механізмів гендерної соціалізації.
33. Кроскультурні дослідження гендеру.
34. Статевої рольовий опитувальник С. Бем.
35. Аналіз психологічних досліджень соціальних стереотипів
36. Характеристика гендерного стереотипу як соціальнопсихологічного феномену.
37. Психологічні та соціальні функції гендерних стереотипів.
38. Поняття про гендерну роль. Сексизм щодо чоловічих та жіночих ролей.
39. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями.
40. Моделі поведінки жінки. Моделі поведінки чоловіка.
41. Вплив гендерних стереотипів на якість міжособистісного спілкування.
42. Можливості дослідження вікових особливостей гендерних стереотипів.
43. Самоактуалізація особистості як соціальнопсихологічний феномен.
44. Особливості самоактуалізації особистості в різних сферах.

45. Гендер як соціально-психологічна детермінанта самоактуалізації особистості.
46. Проблеми асиметрії гендерної соціалізації.
47. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості.
48. Соціально-психологічні проблеми самоактуалізації жінки.
49. Гендерні особливості уявлень про шлюб.
50. Потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі.
51. Розподіл ролей у сім'ї.
52. Сім'я та кар'єра: гендерні особливості.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

У процесі оцінювання навчальних досягнень застосовуються такі методи

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; конспект, реферат.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Значення оцінки	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно»	(з обов'язковим повторним вивченням курсу)	F
35 – 59	«незадовільно»	(з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«достатньо»	Мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	E
69-74	«задовільно»	Посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	D
75 – 81	«добре»	В цілому добрий рівень знань(умінь) з незначною кількістю помилок	C
82-89	«дуже добре»	Достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	B
90 – 100	«відмінно»	Відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками	A

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Абраменкова В.В. Половая дифференциация и межличностные отношения в детской группе // Вопросы психологии. – 1987. - № 5. – С. 70-78.
2. Абраменкова В.В. Совместная деятельность дошкольников как условие гуманного отношения к сверстникам // Вопросы психологии. – 1980. - №5. – С. 60-70.
3. Абубикирова Н.И. Что такое «гендер»? // Общественные науки и современность. – 1996. - №6. – С. 123-125.
4. Агеев В.С. Влияние факторов культуры на восприятие и оценку человека человеком // Вопросы психологии. – 1985. - №3. - С.135-140.
5. Агеев В.С. Психологические и социальные функции полоролевых стереотипов. // Вопросы психологии. - 1987. - №2. - С. 152-157.
6. Агеев В.С. Психологические исследования социальных стереотипов. // Вопросы психологии. - 1986. - №1. - С. 95-101.
7. Антология гендерной теории. (Сост. Е.И. Гапова, А.Р. Усманова) – Минск: Пропилей, 2000. – 384 с.
8. Антонова Н.В. Проблема личностной идентичности в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии // Вопросы психологии. – 1996. - №1. - С. 131-143.
9. Араканцева Т.А., Дубовская Е.М. Полоролевые представления современных подростков как действенный фактор их самооценки // Мир психологии. – 1999. - №3. - С. 147-155.
10. Бабаева Л.В., Чирикова А.Е. Женщины в бизнесе // Социологические исследования. – 1996. - № 3. – С. 89- 102.
11. Бендас Т.В. Гендерные исследования лидерства // Вопросы психологии 2000. - №1. - С. 87-95.
12. Берн Ш.М. Гендерная психология. СПб.: Нева, 2001. – 320с.
13. Бондаренко Л.Ю. Мир, в котором мы живем. Ролевые сходства и различия между российскими и американскими женщинами // Общественные науки и современность. – 1997. №3. – С. 59-72
14. Бреслав Г.М., Хасан Б.И. Половые различия и современное школьное образование // Вопросы психологии. – 1990. - №3. - С. 64-69.
15. Боровинская Л.В., Фролов Ю.И. Кризис тридцати лет и модели поведения женщины // Психология зрелости и старения. – 2001. - №4 – С. 5-27.
16. Визгина А.В., Пантилеев С.Р. Проявление личностных особенностей в самоописаниях мужчин и женщин // Вопросы психологии. – 2001. - №3. - С. 91-100.
17. Виноградова Т.В., Селенов В.В. Сравнительное исследование познавательных процессов у мужчин и женщин: роль биологических и социальных факторов // Вопросы психологии. – 1993. - №2. - С.63-71.

18. Габриэлян Н.М. Пол. Культура. Религия // *Общественные науки и современность*. – 1996. №6. – С. 126-133.
19. Гаврикова Н. Гендерный конфликт: дискриминация женщин на рабочем месте // *Социальный конфликт*. – 2001. – №2. - С. 52-65.
20. Гаврилица О.А. Чувство вины у работающей женщины // *Вопросы психологии*. – 1998. - №4. – С. 65-70.
21. Гвоздева Е.С., Герчиков В.И. Штрихи к портрету женщин-менеджеров // *Социологические исследования*. – 2000. – №11. - С. 36-44.
22. Говорун Т., Кікінежді О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга, 1999. - 384 с.
23. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навч. посібник. – К.: „Академія”, 2004. – 308с.
24. Голод С.И. Сексуальное поведение и субкультурная дифференциация полов // *Социологический журнал*. - 1994. - № 4. – С. 62-74.
25. Шашина Е.Б. История женщин в США в 20 веке // *Общественные науки и современность*. – 2000. - №4. - С.144-149.
26. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, 2000. – 512 с.

Допоміжні:

1. Алешина Ю.Е., Гозман Л.Я., Дубовская Е.М. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений. – М.: МГУ, 1987. – 314с.
2. Анастаси А. Дифференциальная психология. М.: ЭКСМО, 2001. – 700 с.
3. Балл Г.А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии. – К.: Ровесник, 1993. – 32 с.
4. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.1. – К.: Основи, 1994. – 390 с.
5. Бовуар де Сімона. Друга стаття /Пер. з фр.: У 2т. – Т.2. – К.: Основи, 1995. – 392 с.
6. Егоршин А.П. Управление персоналом. – Н. Новгород: НИМБ, 2001. – 720 с.
7. Ефимкина Р.П. Пробуждение спящей красавицы. Психологическая инициация женщины в волшебных сказках. СПб.: Речь, 2006. – 263 с.
8. Мифология и повседневность. Гендерный подход в антропологических дисциплинах. Материалы научной конференции 19-21 февраля 2001 г. – СПб.: Алетейя, 2001. – 400 с.
9. Михайлова Е. Я у себя одна или веретено Василисы. – М.: «Класс», 2003. – 320 с. 73
10. Пайнз Д. Бессознательное использование женщиной своего тела. – СПб.: Б.С.К., 1997. – 195 с.
11. Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. - СПб: Изд-во "Питер", 2000.-Глава 5. Гендерные роли. - С. 199-207.
12. Силласте Г.Г. Гендерные исследования: размышления участника международного семинара// *Социологические исследования*. – 1992. - №6. – С. 29- 35.
13. Силласте Г.Г. Гендерная социология как частная социологическая теория // *Социс*. – 2000. № 11. – С. 22-31.
14. Силласте Г.Г. Изменения социальной мобильности и экономического поведения женщин // *Социологические исследования*. – 2000. - №5. - С. 25-34.
15. Управление персоналом: Учебник для вузов / Под ред. Т.Ю. Базарова, Б.Л. Еремина. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 560 с.
16. Хорни К. Психология женщины. – М.: Смысл, 1997. – 495 с.
17. Хрестоматія феміністських текстів. Переклади / Под ред. Е. Здравомысловой, А. Темкиной. - СПб.: Дмитрий Буланин, 2000. – 427 с.
18. Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. – К.: ПЦ Фоліант, 2004. – 387

VII. Навчально-методична карта дисципліни
Всього - 90 год., лекції -18 год., семінарські – 16 год., самост. роб. -56 год.

	I	I	I	I				I	I	I				I	I	I	I			
Модулі	I модуль							II модуль						III модуль						
Лекції	2	4						2	2					2	2	2				
Дати																				
Теоретичні розділи	Методологічні основи гендерної психології							Соціально-психологічні основи дослідження гендерної ідентичності						Соціально-психологічні особливості гендерної соціалізації і гендерних стереотипів						
Теми лекцій	Тема 1. Вступ до гендерної психології Тема 2. Історія розвитку гендерної психології							Тема 1. Біологічні аспекти статевої диференціації Тема 2. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності						Тема 1. Загальні проблеми гендерної соціалізації Тема 2. Соціально-психологічна феноменологія гендерних стереотипів Тема 3. Гендерні особливості самоактуалізації особистості Тема 4. Гендерні особливості шлюбно-сімейних стосунків						

Модулі	I модуль				II модуль						III модуль					
Семінарські заняття	2	2			2	2	2				2	2	2	2		
Дати																
Модулі	I модуль				II модуль						III модуль					
Самостійна робота	Ведення словника. Підготовка до семінарських занять. Опрацювання статей. Підготовка доповідей, рефератів. Виконання інших завдань передбачених у п.4.3 даної програми (аналіз задач). Розробка блоку методик для вивчення обраної теми. Підготовка до модульного контролю															
Поточний контроль	усні відповіді на семінарських заняттях; тестові форми контролю для визначення рівня залишкових знань; захист рефератів, доповідей на семінарських заняттях.				усні відповіді на семінарських заняттях; тестові форми контролю для визначення рівня залишкових знань						усні відповіді форми контролю для визначення рівня залишкових знань та доповідей на семінарських заняттях. Тестові завдання модульного контролю.					
Підсумковий контроль	Залік															